№ 146 Հինգշաբթի Դեկտեմբերի 24 1887 Հինգշաբթի Դեկտեմբերի 24 № 146

ՏԱՍՆ ԵՒ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 բուբլ, կէս տարվանը 6 բուբլ։
Առանձին համարները 7 կոպէկով։

Թիֆլիսում դրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Ցայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով։

Ցայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԵԿՈՂ 1888 ԹԻՒՆ

„ՄՇԱԿ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

կը հրատարակվի Թիֆլիսում, նոյն ղիրքով և նոյն պրոգրամայով։ Մենք կը ստանանք սեփական ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։

«ՄՇԱԿԻ» *տարեկան գինը* 10 *բուբլէ է, վեց ամսվանը* 6 *բուբլի։*

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» *կարելի է* ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարօնակայա և Բազարնայա փողոցների անկիւնում, Թամամշեվի տանը։)

Կայսերութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» *գրվելու համար պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով.* ТИФЛИСЪ, Редакція газеты «МШАКЪ», *իսկ արտասահմանից.* Tiflis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Առաջիկայ տարվայ «ՄՇԱԿԻ» *պրոգրամը նոյնը կը լինի, այսինքն* I. *Առաջնորդող յօդուածներ.* II. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. *Ընդհանուր յօդուածներ (հասարակական, դատաստանական, տնտեսական և այլն) թղթակցութիւններ, լուրեր.* III. *Կառավարչական կարգադրութիւններ.* IV. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. *Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր.* V. ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. VI. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ *և* ԲՕՐՍԱ. VII. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. *Ֆելիետօններ, ճանապարհորդութիւններ, աղգագրական, ուսումնական յօդուածներ, վէպեր և այլն.* VIII. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

Ցայտարարութիւններ ընդունվում են ամեն լեզուներով։ Վճարը՝ բառին 2 *կոպէկ։ Ցասն անգամից աւելի տպվող յայտարարութեան համար նշանաւոր զիջում կը լինի։*

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. *Ուսուցիչների ժողովը Ս. Պետերբուրգում. Նամակ Խմբագրին. Ներքին լուրեր.*—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. *Մինիստրական փոփոխութիւնը Սերբիայում. Արտաքին լուրեր.*—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՕՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. *Սուրմալու դաւառի չտեմարանների մասին.*

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԸ Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ

Պետերբուրգում. դեկտեմբերի 12-ին, ինչպէս հաղորդում է «Новости» լրագիրը, կայացաւ միջնակարգ ուսումնարանների դաստիարակների, բժիշկների և ուսուցիչների առաջին ժողովը ընդհանուր մանկավարժական խնդիրներ քննելու համար։ Մի քանի զեկուցումներ կարդացվելուց յետոյ, պ. Սէնտ-Իլէր կարդաց մի զեկուցում տարրական ուսման դրութեան վերջին փոփոխութիւնների մասին Գերմանիայում, Աւստրիայում և Շվէյցարիայում։ Մանաւանդ մանրամասն խօսեց պ. Սէնտ-Իլէր աւստրիական ուսուցչական սեմինարիաների նոր կանոնադրութեան մասին։ Այդ կանոնադրութեամբ սեմինարիա մտնելու համար բաւական է տարրական դպրոցի (8 տարվայ դասընթացք) դասընթացքի գիտութիւնը. սեմինարիան ունի պատրաստական դասատուն։ Ուսումը սեմինարիայում չորս տարի է շարունակվում, որոնցից առաջին երկու տարիները նուիրված են տեսական կրթութեան, իսկ վերջին տարիները, մանաւանդ չորրորդ տարին—գործնական պարապմունքներին։ Սակայն ուսուցչական սեմինարիաների դասընթացքի ծաւալը համարեա մնացել է նոյնը, ինչ որ էր 1874 թւի կանոնադրութեամբ, այնպէս որ սեմինարիայի աշակերտները ստիպված են խիստ շատ աշխատել։ Վերջին երկու տարին բացառապէս գործնական աշխատութիւններով զբաղեցնելը չափազանց մեքենայական է դարձնում ուսուցչութեան համար պատրաստվող աշակերտներին և սառեցնում է նրանց դէպի մանկավարժական գիտութիւնը։ Ինչ որ վերաբերում է իգական ուսուցչական սեմինարիաներին, նրանք համարեա նման են տղայոց սեմինարիաներին։ Ապա զեկուցանողը մի քանի ստատիստիական փաստեր հաղորդեց Բերլինի և Վիէննայի ուսումնարանների և Գերմանիայի ու Իտալիայի տարրական դպրոցների մէջ ձեռագործի տարածման մասին։ Բերլինում ընկերութիւն հիմնվեցաւ դպրոցներին կից արհեստանոցներ բանալու համար, իսկ Իտալիայում ուսուցիչների կօնգրէսը վճռեց, որ ձեռագործը պարտադրեցուցիչ է բոլոր տարրական դպրոցներում։ Պրուսիայի իգական գիմնազիաների վերաբերութեամբ վերջին ժամանակներում վճռված է քիչ դասերտալ տանը պատրաստելու համար, այսինքն առաջին երեք դասատներում այնքան դաս պէտք է տալ, որ կարողանայ աշակերտուհին պատրաստել 1 ժամում, հետևեալ երեք դասատներում $1^1/_2$ ժամում, իսկ վերջին երեք դասատներում—2 ժամում։ Հիւանդոտ աղջիկներին թոյլ է տրված միայն գլխաւոր առարկաները սովորել, և ոչ թէ բոլորը։ Մեծ ուշադրութիւն են դարձնում նոյնպէս աղջիկների մարմնամարզութեան վրա։ Պ. Սէնտ-Իլէրի զեկուցումից յետոյ մի քանի վիճաբանութիւններ եղան, որից յետոյ բաղմամարդ ժողովը փակվեցաւ։ Հետևեալ ժողովը նշանակված է եկող 1888 թւի յունվարի 9-ին։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս 20 դեկտեմբերի

Զը նայելով որ Ներսիսեան դպրոցում ծեծը և ամենայն մարմնական պատիժը խստիւ արգելված է, այնու ամենայնիւ նախապատրաստականի ուսուցիչներից մէկը՝ որ ամենայն կողմից գովելի մէկն է, տարաբաղդաբար համբերութիւնից դուրս գալով, նախապատրաստական դասարանի աշակերտներից երկուսին խփել է փոքրիկ քանոնով՝ դասի ժամանակ։ Այդ աշակերտների տէրերը ինձ յայտնել են, ես էլ իմ գիտցած տնօրէնութիւնն եմ արել և կը յուսամ որ այլ ես չը պատահի այդպիսի դէպք։ Բայց «Մշակի» 143 №-ում կարդացի մի լուր, որով ձեզ հաղորդում են թէ՝ Ներսիսեան դպրոցի «մի քանի» ուսուցիչներ սովորութիւն են դարձրել իրանց համար ծեծը։ Այդպիսով ուսուցիչների վրա ընդհանուր ստուեր է ձգում լրատուն՝ որ կարող է վատ տպաւորութիւն գործել ընթերցողների վրա։

Եթէ ձեր լրատուն դպրոցիս բարեկամն է, պ. խմբագիր, խնդրեմ պահանջէք նրանից որ կամ ձեզ, կամ ինձ և կամ ձեր լրագրի միջոցով յայտարի և պահպանութեան կարևոր պայմանները աչքի առաջ չունենալով՝ ոչոտեցին ցորենների մեծ մասը, իսկ գարիների միջուկը միանդամայն սպիտակ հող դարձաւ լոկ արտաքին ձևը պահպանելով։ Այս անպիտան հացահատիկներն էին, որոնցով պահեստատէրերը օգնութեան ձեռք կարկառեցին թշուառ գիւղացուն։ Ցիշում եմ մարտ ամիսը, երբ գիւղացիք ուրախ ուրախ դիմում էին Թ... գիւղը ցորէն և գարի պարտք առնելու։ Այդ միջոցին պատահական կերպով ընկերացայ գիւղացիներին և միասին գնացինք Թ... գիւղը, որտեղից ցորեն և գարի էին ստանում։ Դեռ գիւղը չը հասած հեռուից նկատելի էր արդէն գիւղացիների բաղմութիւնը, որպիսին Դարալագեազի Սուրբ Խաչ վանքի դրանը կարելի էր տեսնել ուխտի ժամանակ։ Ճանապարհին գիւղացիները ինձ յանդիմանում էին, որ երեք գիւղ կառավարելով, 7-ից մէկ մուլք եմ ստանում գիւղացիներից, սակայն այսպիսի դառն օրերում զլանում եմ օգնել գիւղացիներին *) և անդադար օրհնում էին Ք. աղային, որ նա լիացրեց Այրըմլու դաւառամասը։

Վաղուց ծանօթ լինելով այդ տեսակ բարերարների գործողութիւններին, ուշ չը դարձրի գիւղացոց իմ դէմ արած յանդիմանութիւններին և Ք... աղային գովասանելուն, այլ նրանց հետ ես ևս մտայ ցորնավանքը դիտելու այնտեղի գործողութիւնները։—Հացահատիկների լաւութեան կամ վատութեան վրա ոչ ոք ուշ չէր դարձնում, այլ ամեն ոք չտապում էր իր բեռը միւսից շուտ բեռնել, չիցէ թէ վերջանար և իրենք անմաս մնային։ «Ղուրբան օլում աղա. ուշաղարմ կուղելար, մանի թէզ եօլա սալ» (մատաղ լինեմ, աղա, որդիքս կոտորվեցին, ինձ շուտ ճանապարհ դիր) գոչում էր թուրքերից մէկը. «խոփս պարապ է մնացել, ամառնահերկ ունեմ, ժամանակը անցնում է, պ. Սէնտ-Իլէր կարդաց մի զեկուցում տարրական ուսման դրութեան վերջին փոփոխութիւնների մասին Գերմանիայում, Աւստրիայում և Շվէյցարիայում։ Մանաւանդ մանրամասն խօսեց պ. Սէնտ-Իլէր աւստրիական ուսուցչական սեմինարիաների նոր կանոնադրութեան մասին։ Այդ կանոնադրութեամբ սեմինարիա մտնելու համար բաւական է տարրական դպրոցի (8 տարվայ դասընթացք) դասընթացքի գիտութիւնը. սեմինարիան ունի պատրաստական դասատուն։ Ուսումը սեմինարիայում չորս տարի է շարունակվում, որոնցից առաջին երկու տարիները նուիրված են տեսական կրթութեան, իսկ վերջին տարիները, մանաւանդ չորրորդ տարին—գործնական պարապմունքներին։ Սակայն ուսուցչական սեմինարիաների դասընթացքի ծաւալը համարեա մնացել է նոյնը, ինչ որ էր 1874 թւի կանոնադրութեամբ, այնպէս որ սեմինարիայի աշակերտները ստիպված են խիստ շատ աշխատել։ Վերջին երկու տարին բացառապէս գործնական աշխատութիւններով զբաղեցնելը չափազանց մեքենայական է դարձնում ուսուցչութեան համար պատրաստվող աշակերտներին և սառեցնում է նրանց դէպի մանկավարժական գիտութիւնը։ Ինչ որ վերաբերում է իգական ուսուցչական սեմինարիաներին, նրանք համարեա նման են տղայոց սեմինարիաներին։ Ապա զեկուցանողը մի քանի ստատիստիական փաստեր հաղորդեց Բերլինի և Վիէննայի ուսումնարանների և Գերմանիայի ու Իտալիայի տարրական դպրոցների մէջ ձեռագործի տարածման մասին։ Բերլինում ընկերութիւն հիմնվեցաւ դպրոցներին կից արհեստանոցներ բանալու համար, իսկ Իտալիայում ուսուցիչների կօնգրէսը վճռեց, որ ձեռագործը պարտադրեցուցիչ է բոլոր տարրական դպրոցներում։ Պրուսիայի իգական գիմնազիաների վերաբերութեամբ վերջին ժամանակներում վճռված է քիչ դասերտալ տանը պատրաստելու համար, այսինքն առաջին երեք դասատներում այնքան դաս պէտք է տալ, որ կարողանայ աշակերտուհին պատրաստել 1 ժամում, հետևեալ երեք դասատներում $1^1/_2$ ժամում, իսկ վերջին երեք դասատներում—2 ժամում։ Հիւանդոտ աղջիկներին թոյլ է տրված միայն գլխաւոր առարկաները սովորել, և ոչ թէ բոլորը։ Մեծ ուշադրութիւն են դարձնում նոյնպէս աղջիկների մարմնամարզութեան վրա։ Պ. Սէնտ-Իլէրի զեկուցումից յետոյ մի քանի վիճաբանութիւններ եղան, որից յետոյ բաղմամարդ ժողովը փակվեցաւ։ Հետևեալ ժողովը նշանակված է եկող 1888 թւի յունվարի 9-ին։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՍՈՒՐՄԱԼՈՒ ԴԱՒԱՌԻ ՇՏԵՄԱՐԱՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

—

Անցեալ տարվայ «Մշակի» № 114-ում խօսելով Սուրմալուի չտեմարանների մասին, ասել էի որ թէպէտ գիւղական հասարակութեան համար ամենակարևոր հիմնարկութիւններից մէկն է, սակայն չահասէր և տգէտ վարիչների ձեռքում անօգուտ և մինչև անդամ աւելորդ բեռն է դարձած գիւղացիների համար, ի միջի այլոց կարողութեանս չափ բացատրել էի՝ թէ որպիսի պայմանների մէջ պէտք է դնել այդ օգտաւէտ հիմնարկութիւնը, որ նա ծառայէ իր բարձր սկզբունքներին։ Բայց տպագրական խօսքը լոկ խօսք մնաց և մաղի չափ անդամ ուշադրութիւն դարձնող չեղաւ, սակայն տուժեց գիւղացին։ Անդադար երթևեկութիւն ունենալով գիւղերում և շատ անախորժ տեսարանների ներկայ լինելով, որոնց առաջը կարող էր առնել գիւղական չտեմարանը, ուստի պարտաւորութիւն եմ համարում կրկին դառնալ նոյն չտեմարանական խնդրին, իսկ եթէ նամակս փոքր ինչ երկարի, դրա մասին կանխապէս ընթերցողի ներողամտութիւնը կը խնդրեմ։

Ընթերցողը լրագիրներից տեղեկացած կը լինի, որ Սուրմալուի դաւառի ցանքերը արդէն երրորդ տարին է, որ փչանում են բնական պատճառներից,—կարկուտը կոտրում է հասկերը, երաշտութիւնը չորացնում է և չէ թողնում հասկ բռնի կամ գեռնից մէկ թիզ դոնէ բարձրանայ, ցրտահարութիւնից փչանում է բամբակը, վերջին երկու տարին երևեցած որդը միանդամայն դատարկում է ցորենի և գարու միջուկը, իսկ գիւղացին ինչպէս է կառավարվել այս երեք տարվայ ընթացքում, սրանով ոչ ոք հետաքրքրվել չէ ուզում։ Դաշտեցի երկրագործը դեռ մի կերպ «ջրիցը հանում է իր կապերտը», նա լոկ ցորենի կամ գարու երեսին չէ նայում,—նա ունի այգի, ցանում է քնջիթ, բամբակ *) և այլն, վերջապէս դաշտեցի երկրագործը աւելի բաղդաւոր է լեռնականից. վերջինը ցորենի, գարու և կտաւատի (վուշի) ցանքով է միայն պարապում։ Կտաւատի գործածութիւնը նաւթի տարածվելու պատճառով բոլորովին ընկած է, լաւ չէ վարձատրում երկրագործին, այդ պատճառով շատ չեն ցանում. ուրեմն լեռնականները ցորենի և գարու արդիւնքով պիտի լրացնեն իրանց բոլոր պէտքերը։ Հաղցնել, կերակրել ընտանիք, վճարել արքունի տուրքը, կարկատել կամ նորոգել երկրագործական գործիքները, գնել եզ, գոմէշ, պսակել տղան կամ աղջիկը,—այս բոլորը հոգացվում է ցորենով և գարով։ Ի՞նչպէս վարվեցին երկրագործները երեք տարվայ ընթացքում, երբ այդ միակ եկամուտի աղբիւրն էլ բնութիւնը փչացրեց։ Առաջին տարին դրամական փոխառութեամբ լրացրին իրանց պէտքերը, յուսալով որ երկրորդ տարվայ եկամուտից փոքր ինչ մնտեսելով, կը կարողանան լրացնել այդ պարտքերը, բայց այդպէս չեղաւ. երկրորդ տարին ևս փչացան ցանքերը. բացի այն որ երկրագործները պէտք է պատրաստութիւն տեսնէին սերմացուի, արքունի տուրքեր վճարելու և ընտանեկան այլ պահանջների՝ պէտք է վճարէին նաև նախորդ տարվայ դրամական պարտքերը։ Այս անդամ նրանք ծախեցին աւելորդ կարծված անասունները և տընային իրերից մեծ մասը կիսագնով **), որովհետև մեծամասնութիւնը վաճառող էին։ Այսքանով հաղիւ պարտքերի մէկ մասը վճարեցին և ձմեռվայ ուտելիքի պատրաստութիւն տեսան։ Եկաւ գարունքը. երկրագործները ձմեռվայ թմրութիւնից արթնանալով ապշեցան, որ շատ հոգսեր ունեն,—ո՞րտեղից սերմ ճարել և ամբողջ ամառը ընտանիք կերակրել մինչև ցանքի ժողովելը։ Ահա օգնութեան ձեռք մեկնեցին գթառատ վաշխառուները (?) միամիտ երկրագործի վերջին շունչը կտրելու, նրա հոգին միանդամայն գերելու։

Որովհետև 78 թւի պատերազմից յետոյ ցորենի խալվարը 150 մանէթից էլ բարձր գնով ծախվեց, այդ ժամանակից հացահատիկներով հարստանալու անհոգ ծարաւ մտաւ չարչի հայ և թուրք վաշխառուների և կալուածատէրերից մէկ մասի մէջ։ Էժան տարիներում կալուածատէրերը չը վաճառեցին հացահատիկները, այլ շատերն էլ 5—6 բուբլով (30 պուդը) ժողովելով՝ անփոյթ կերպով հորեցին, հողի պահպանութեանը յանձնելով անհամբեր պատերազմի աղէտալի գոյժին սպասելով՝ որպէս զի 150 մանէթով վաճառեն։ Չարչի վաճառականներն էլ էշերի վրա 10—12 կոպէկանոց չիթերը, Վեղերնիկովի լուցկին և անպէտք ուլունքները բարձած պտտում էին գիւղերը և եռապատիկ գներով գիւղացիներին ապառիկ տալիս, իբր կարեկցում էին գիւղացիների անելանելի դրութեանը։ Շատ է պատահել ինձ տեսնել, որ 12 կոպէկանոց չիթը 30—40 կոպէկով ապառիկ են տուել գիւղացուն կալերի ժամանակ ցորէն կամ գարի և ուրիշ այսպիսի բերքեր ստանալու պայմանով *)։ Կալերի ամենաեռանդուն ծեծելու ժամանակ, երբ լի է լինում երկրագործի աչքը, ներկայանում են այդ բարեբարները նախկին էշերով և փտած չիթերի փոխարէն ժողովում են հիանալի կարմիր ցորեն։ Ցիշենք այստեղ այն սրբագործված կանոնը, որ չարչին երկու կամ երեք տոկոս ցորենի կամ գարու իսկական գնից պակաս է ընդունում, պատրուակելով թէ՝ «չարչուն լաւ ցորեն կամ գարի չեն տալիս», թէպէտ միշտ նա մաղում, քամու է տալիս և յետոյ ընդունում, մի և նոյն ժամանակ սրբագործված տոկոսները դուրս գալիս։ Այսպէս չարչիները չնչին գներով դուրս էին կորզում և կորզում են գիւղացիներից հացահատիկներ և նոյնպէս հողի պահպանութեանը յանձնում։ Երկար տարիներ միմեանց վրա ժողովելով ցորեն և գարի և պահպանութեան կարևոր պայմանները աչքի առաջ չունենալով՝ ոչոտեցին ցորենների մեծ մասը, իսկ գարիների միջուկը միանդամայն սպիտակ հող դարձաւ լոկ արտաքին ձևը պահպանելով։ Այս անպիտան հացահատիկներն էին, որոնցով պահեստատէրերը օգնութեան ձեռք կարկառեցին թշուառ գիւղացուն։ Ցիշում եմ մարտ ամիսը, երբ գիւղացիք ուրախ ուրախ դիմում էին Թ... գիւղը ցորէն և գարի պարտք առնելու։ Այդ միջոցին պատահական կերպով ընկերացայ գիւղացիներին և միասին գնացինք Թ... գիւղը, որտեղից ցորեն և գարի էին ստանում։ Դեռ գիւղը չը հասած հեռուից նկատելի էր արդէն գիւղացիների բաղմութիւնը, որպիսին Դարալագեազի Սուրբ Խաչ վանքի դրանը կարելի էր տեսնել ուխտի ժամանակ։ Ճանապարհին գիւղացիները ինձ յանդիմանում էին, որ երեք գիւղ կառավարելով, 7-ից մէկ մուլք եմ ստանում գիւղացիներից, սակայն այսպիսի դառն օրերում զլանում եմ օգնել գիւղացիներին *) և անդադար օրհնում էին Ք. աղային, որ նա լիացրեց Այրըմլու դաւառամասը։

Վաղուց ծանօթ լինելով այդ տեսակ բարերարների գործողութիւններին, ուշ չը դարձրի գիւղացոց իմ դէմ արած յանդիմանութիւններին և Ք... աղային գովասանելուն, այլ նրանց հետ ես ևս մտայ ցորնավանքը դիտելու այնտեղի գործողութիւնները։—Հացահատիկների լաւութեան կամ վատութեան վրա ոչ ոք ուշ չէր դարձնում, այլ ամեն ոք չտապում էր իր բեռը միւսից շուտ բեռնել, չիցէ թէ վերջանար և իրենք անմաս մնային։ «Ղուրբան օլում աղա. ուշաղարմ կուղելար, մանի թէզ եօլա սալ» (մատաղ լինեմ, աղա, որդիքս կոտորվեցին, ինձ շուտ ճանապարհ դիր) գոչում էր թուրքերից մէկը. «խոփս պարապ է մնացել, ամառնահերկ ունեմ, ժամանակը անց-

*) Անցեալ տարվայ ցրտահարութեան պատճառով բամբակից փչացաւ մօտ 70%, սակայն միւս բերքերը սրա վճարը լրացրին։

**) Քսան բուբլի արժեցող կովը վաճառվեց 6—9 բուբլիով։

*) Այսպէս վարվող զլխաւոր հերոսները Իգդիրի և Կողբի գիւղացիներն են։

*) Անցեալ տարի երեք գիւղից 6 խալվար ցորեն և 7 խալվար գարի հաղիւ ստացայ, չը նայելով 15-ից երկու տոկոս էի ստանում. ուրեմն երեք գիւղի ժողովուրդը ունէր ընդամենը 45 խ. ցորեն, $52^1/_2$ խ. գարի. երեք գիւղում միասին կան 50 տուն։

ոչնչանալու վտանգ կար։ Սակայն ինչպես ասացինք, Ամերիկան ունի հարուստ հանքեր, ինչպես նաև հարուստ հողեր։ Ամերիկան ունի հարուստ հողեր, ինչպես նաև հարուստ հանք

տուած։ Ճշմարիտ է, ժամանակ առ ժամանակ եղեալ են այստեղ վանահայրեր. ոմքն եղել են այդ վանահայրերը—դրանք եղել են կամ աքսորվածներ, և կամ «քեանդագերմաղ» (գիւղ չը մտնող) աբեղաներ, որոնք ընտրել են այս բնակութիւնից հեռու տեղը, որ կնոջ երես չը տեսնեն, և կարողանան Աստուծոյ արքայութեան արժանանալ։ Պատմում են այսպիսիների մասին՝ թէ շատ անգամ թուրք կանայք օգտվելով այս հանգամանքից համարձակ մտել են վանքի պարտէզը ու քաղել տարել, ինչ որ ցանկացել են։ Հայր սուրբի սիրտը շատ էլ ցաւացել է, տեսնելով թէ ինչպէս իր մի ամբողջ տարվայ աշխատանքը փչացնում են, բայց ինչ արած՝ կանայք են, երես դուրս գալ մեղք է։ Այսպիսի դրութեան մէջ զարմանալի չէ որ Զարեքը, երբեմն շատ հարուստ, վերջին ժամանակները բոլորովին աղքատացել էր։ Նրա անտառների մի նշանաւոր մասը անտէրութեան պատճառով անցել է ուրիշների ձեռքը, ընդարձակ արօտատեղիները և ձմեռանոցները մեծ մասամբ անցել են ուրիշ մարդկանց ձեռքը։»

—

ԳԻՐՔ գիւղից մեզ գրում են. «Գիրքեցիք ընդամենը ունեն 3,200 դեսիատին հող, որոնցից միայն 150 դեսիատինը անյարմար է վարելու համար։ Այդ բոլոր հողերը բաժանված են եղել 54 տարի սրանից առաջ 225 մարդու վրա. չը նայած որ այժմս գիւղացոց թիւը մի քանի անգամ աւել է (224 տուն է) մի և նոյն կարգը մնում է և այժմս, այնպէս որ մի գիւղացի ունի 14—20 դեսիատին, իսկ միւսը երեքն էլ չունի։ Ես հէնց իսկ այդ պատճառով գիւղացոց մէջ ամեն տարի մեծ անբաւականութիւն է ծագում. քիչ հող ունեցողները պահանջում են որ հողը նորից բաժանվի, շատ ունեցողները հակառակում են։ Վերջապէս այս տարի վճռել են բաժանել։ Գիրքեցիք, շատ քիչ բացառութեամբ, պարապում են հողագործութեամբ։ Հողը մշակում են արօրով և հասարակ տեղական դութաններով։ Եւրոպական դութաններ մինչև վերջին տարիները մուտք չէին գործում, միայն ահա երկրորդ տարին է որ մի երկու հարուստ գիւղացի, օրինակ վերցնելով տեղիս մի կալուածատիրոջից, իրանք էլ ձեռք են բերել նոր տեսակի եւրոպական դութաններ։»

—

Ստացանք Ներսիսեան դպրոցի տեսուչ Սարգիս քահանայ Բէգնազարեանցից 21 ռուբլի յօգուտ Զէյթունի հրկիզեալների, որ իրանց մէջ հանդանակել են Ներսիսեան դպրոցի 5-որդ դասատանի աշակերտները և յանձնել են իրանց դաստիարակ պ. Սուլթանեանցին։ Նախկին 40 ռուբլու հետ խմբագրութեան մէջ կայ այժմ զէյթունցիների համար ընդամենը 61 ռուբլի։

—

Դեկտեմբերի 21-ին կայացաւ Թիֆլիսի քաղաքային դումայի նիստը։ Մի քանի հերթական հարցերը վերջացնելուց յետոյ՝ դուման լսեց վարչութեան զեկուցումը, որը վերաբերում է խմիչքներ վաճառող կրպակների թիւը քչացնելու հարցին։ Խմիչքավաճառների թիւը փոքրացնելու հարցը նոր չէ, ինչպէս ամբողջ Ռուսաստանի, այնպէս և Թիֆլիսի համար։ Դեռ սրանից ութ տարի առաջ տեղական իշխանութիւնը դիմեց քաղաքային վարչութեան, առաջարկելով՝ թէ արդեօք քաղաքային դուման չէ ցանկանում փոքրացնել խմիչքներ վաճառող կրպակների թիւը։ Դուման վճռեց որ խմիչքավաճառ կրպակների թիւը 200-ից աւելի չը լինի։ Բայց դրանից յետոյ Թիֆլիսի բազմաթիւ խմիչքավաճառները դիմեցին խնդրագրով դումային, և խնդրեցին փոխել այդ վճիռը։ Դուման այդ խնդրագրի հիման վրա՝ իր որոշման գործադրութիւնը հինգ տարով յետաձգեց։ Այդ հինգ տարին արդէն լրացել է։ Քաղաքում այժմ խմիչքավաճառ կրպակների թիւը հասնում է 600-ի։ Քաղաքային վարչութիւնը իր զեկուցման մէջ խնդրեց դումային դարձեալ հինգ տարով յետաձգել նախկին որոշման գործադրութիւնը, և դուման համաձայնեց վարչութեան առաջարկութեան հետ։

—

Քաղաքային ուսումնարանական մասնաժողովը կազմել է Քաղաքային դպրոցների չքաւոր աշակերտներին օգնող ընկերութեան կանոնադրութիւն։ Մասնաժողովը զեկուցանելով այդ մասին Թիֆլիսի դումային զեկտեմբերի 21-ի նիստում, խնդրեց ձեռնամուխ լինել այդ ընկերութեան կազմակերպութեանը։ Դուման վճռեց ընկերութեան կազմակերպութիւնը յանձնել մի յանձնաժողովի, որի համար անդամներ ընտրվեցան նոյն ժողովում։

—

ԲԱԳՈՒԻ Կրասիլնիկեանի քարվանսարայում առևտուր անող երիտասարդները հաւաքելով իրանց մէջ 10 ռուբլի, ուղարկել են մեզ այդ փողը, որպէս զի «Մշակի» մի տարեկան օրինակ ուղարկենք ում կամենանք։ Մենք էլ մեր կողմից կը յատկացնենք այդ փողը մեր լրագրի այն օրինակին, որ պիտի ուղարկենք Ներքին-Ագուլիսի հայոց ծխական դպրոցին։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՆԻՍՏՐԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՍԵՐԲԻԱՅՈՒՄ

—

Հեռագիրը արդէն լուր բերեց, որ Սերբիայի մինիստրութիւնը փոխվեցաւ. Ռիստիչ իր կաբինետով թողեց կառավարութեան ղեկը։ Բալկանեան այդ փոքրիկ պետութեան մէջ՝ քաղաքական գործիչների այդ անվերջանալի փոփոխութիւնը արդէն սովորական է դարձել, և մինչև անգամ աւելի սասկացել է վերջին ժամանակներում, երբ ռուսաց և աւստրո-ունգարական քաղաքականութիւնը իրանց մրցման մէջ բաւական սուր կերպարանք են առել։ Ցայտնի է արդէն, որ Բալկանեան թերակղզու քաղաքական ամենանշանաւոր խնդիրներից մէկն էլ այն է, թէ ում քաղաքականութեանն է պատկանում ապագան, Ռուսաստանի թէ Աւստրո-Ունգարիայի։ Ինչպէս Սերբիայում և Ռումինիայում, այնպէս էլ Բոլգարիայում կան երկու հակառակ կուսակցութիւններ, որոնք մրցում են միմեանց հետ, և որոնցից մէկը խիստ աւստրիամոլ է, իսկ միւսը ռուսամոլ։ Ներկայումս երբ այդ երկու պետութիւնների յարաբերութիւնները լարված են, շատ մեծ նշանակութիւն ունի այդ հարցը, թէ այդ փոքրիկ պետութիւնները ում կողմը կանցնեն, և ինչ դիրք կը բռնեն պատերազմի դէպքում։ Հասկանալի է այդ պատճառով, թէ ինչու քաղաքական շրջաններում մեծ ազմուկ գցեց այն լուրը, որ իբր թէ Ռումինիան վճռել է Աւստրիայի կողմը անցնել պատերազմի դէպքում։ Ռումինական կառավարութիւնը շտապեց հերքել այդ լուրը, քանի որ դրանով նրա յարաբերութիւնները Ռուսաստանի հետ կարող են սուր կերպարանք ստանալ։ Նոյնպիսի կերպարանք է տուել հարցին և սերբական մինիստրութեան փոխվելը. Ռիստիչի մինիստրութեան հրաժարականը, անկասկած, ուրախութիւն է պատճառել Աւստրիային, որը ամեն ջանք գործ է դնում իր ազդեցութիւնը մեծացնելու Բալկանի վրա, որին դիմադրում է Ռուսաստանը՝ իր քաղաքական տեսակէտներով։ Դորա հետ միասին Վիէննայի լրագիրները մատնանիշ են անում այն իրողութեան վրա, որ վերջին ժամանակներում սերբական սկուպշչինայի մի կուսակցութիւնը բաւական թշնամական ցոյցեր արեց Միլան թագաւորին, որը աւստրիական քաղաքականութեան ջերմ համակրողներից մէկն է։ Այդ կուսակցութեան բռնած դիրքը դէպի դահլան ճառը բոլորովին դուր չեկաւ Միլան թագաւորին։ Այդ կուսակցութիւնը պահանջում է, որ Սերբիան հետևի սալոն քաղաքականութեան. նա պահանջում է, որ նախկին մինիստրութեան ժամանակ հրատարակված եկեղեցական օրէնքներից մի քանիսը փոխվեն, քանի որ այդ օրէնքների նպատակն է թուլացնել ռուսաց ազդեցութիւնը սերբական հոգևորականութեան վրա։ Վերջապէս մի շարք ուրիշ պահանջների հետ միասին, նոյն կուսակցութիւնը պահանջում է դատի ենթարկել նախկին մինիստր-նախագահ Գարաշանինին։ Կարծում են, որ Ռիստիչի մինիստրութեան անկումը կապ ունի այդ կուսակցութեան արտայայտած ցանկութիւնների հետ։ Իսկ թէ ինչպիսի դիրք կը բռնի նոր մինիստրութիւնը արտաքին քաղաքականութեան հարցերում, և թէ ինչ դիրք կը բռնի ինքը Միլան թագաւորը դէպի այդ մինիստրութիւնը,—առ այժմ դժուար է ասել, քանի որ նոր մինիստրութեան կազմակերպութիւնը մանրամասնաբար յայտնի չէ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Խօսելով Եւրոպայի այժմեան քաղաքական դրութեան մասին, Բերլինի «National Zeitung» լրագիրը գրում է հետևեալը. «1866 և 1876 թուականները բաւական մեծ փոփոխութիւններ առաջ բերեցին եւրոպական պետութիւնների կեանքի մէջ։ Պրուսիան, կերպարանափոխվելով՝ և դառնալով մի զօրեղ պետութիւն, ինչպիսին այժմեան Գերմանիան է, սկսեց առաջնակարգ դեր կատարել։ Իտալիան մեծ պետութիւնների շարքը մտաւ և մինչև իսկ սկսեց դիմադրել Ֆրանսիային։ Միջերկրական ծովի վրա. Աւստրիան փոխեց իր քաղաքականութիւնը և Արևելեան հարցի մէջ իրան վերագրում է շատ մեծ պարտաւորութիւններ։ Այդպիսով քաղաքական Եւրոպան նոր տեսք է ընդունել, որին դեռ սովոր չեն պետութիւնները և աղկերը, բայց որին կընտելանան տարիների ընթացքում ամենքը, և այն ժամանակ խաղաղութիւնը յարատև կը լինի»։

—Փարիզից հեռագրում են, որ այնտեղի քաղաքական շրջանները առանձին նշանակութիւն են տալիս Ռուսաստանի և Աւստրո-Ունգարիայի յարաբերութիւնների լարվելուն։

—Վիէննայի լրագիրները իրանց վերջին համարներում այն միտքն են յայտնում, որ քաղաքական գործերը այլ ևս չունին նախկին սուր բնաւորութիւնը։

—Բերլինից գրում են, որ այնտեղի քաղաքական շրջաններում այն համոզմունքն է պտտում, թէ Ռուսաստանում այժմ գոյութիւն ունի մի զօրեղ կուսակցութիւն, որը ուզում է Արևելեան հարցի մէջ ոչնչացնել Աւստրո-Ունգարիայի դիմադրութիւնը, և այդ նպատակի համար մինչև անգամ, հարկաւոր եղած ժամանակ, պատերազմ կը հրատարակվի։ Գերմանական շատ լրագիրներ այդ լուրին դժուարանում են հաւատալ։

ԹԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նորերումս Ամերիկայի Բոստոն քաղաքում կանգնեցրին մի արձան Լէյֆ Էրիկսոնի յիշատակին, որ ապրում էր 1000 թուին, և որ այժմ համարվում է Ամերիկայի առաջին գտնողը։ Էրիկսոն, որը, ինչպէս ընթերցողը տեսնում է, Խրիստոֆոր Կոլումբոսից մօտաւորապէս 500 տարի առաջ էր ապրում, Իսլանդիայից նաւով ուղևորվելով դէպի արևմուտք, հասել էր իր նաւով մինչև Լաբրադորի, Նիւֆունդլէնդի և Մասսաչուզետսի ափերը։ Ուրեմն այժմ հաստատվում է որ Ամերիկան գտնվեցաւ 1000 թուին, և ոչ թէ 1494 թուին, և այդ երկրի գտնողը ոչ թէ Ջենովացի Կոլումբոսն էր, այլ իսլանդացի Լէյֆ Էրիկսոնն։

* *
*

Հանճարեղ անգլիացի բնագէտ Չարլս Դարվին իր պատանեկութեան ժամանակ շատ անկարգ կեանք էր վարում և նրա մէջ ամենևին չէր կարելի նշմարել ապագայ հանճարի նշոյլները։ Չարլս Դարվին, Կէմբրիջի համալսարանում ուսանող եղած ժամանակ, զբաղվում էր միմիայն շներով, որսի գնալով, խմելով, երգելով և թուղթ խաղալով։ Դարվինի, հայրը յոյս էլ չունէր որ իր որդին օրինաւոր մարդ դառնայ և անդադար կրկնում էր թէ «դու միմիայն շներով ու որսի գնալով ես զբաղված, քեզանից ոչինչ չի դառնայ և դու մի այն ամօթ կը բերես քո ընտանիքին։» Բայց 1831 թիւը մի անդամից կերպարանափոխում, յեղափոխում է Դարվինի բնաւորութիւնը և անկարգ կեանք վարող պատանին դարձնում է նրան ուսումնասէր մի երիտասարդ և ապագայում երևալի գիտնական. դա այն տարին էր, երբ նաւապետ Ֆիցրոյի հրաւէրին հետևելով Դարվին համաձայնվում է յիշեալ նաւապետի ընկերակցութեամբ, նրա նաւով ճանապարհորդութիւն անել աշխարհի շուրջը։

* *
*

Բժշկապետ Սենտինոն հաղորդում է հետևեալ հետաքրքիր տեղեկութիւնը, որ ցոյց է տալիս թէ օրքան ոյժ և տեսողականութիւն ունի դիֆտերիտի վարակիչ կարողութիւնը։ Սպանիայի Բարցելոնա քաղաքի Ս. Անտոնիօի փողոցի № 90 տան մէջ ապրող մի չքաւոր ընտանիքում 1885 թիւ օգոստոս ամսին վախճանվեցաւ դիֆտերիտից մի 4 տարեկան երեխայ։ Ծնողները, չքաւոր լինելով, պահեցին մեռած երեխայի զգեստները մի մութ պահարանում։ Ներկայ թիւ յուլիս ամսին, ուրեմն երկու տարուց յետոյ, ծնողները հանելով յիշեալ զգեստները պահարանից, հագցրել էին այդ զգեստները իրանց 3 տարեկան երեխային. մայրը սաստիկ ուրախանում էր որ երկու տարի առաջ մեռած երեխայի շորերը այդքան յարմար են դալիս 3 տարեկան մանուկին, այնպէս որ երեխային հագցնելը իրան նոր ծախս չի նստի։ Անցնում են մի քանի օրեր,—և այդ երկրորդ մանուկն էլ մեռնում է դիֆտերիտից։ Այդ ախտի վարակիչ ոյժը երկու տարի չարունակ պահպանվում էր, ուրեմն, մեռածի զգեստներում և երկու տարուց յետոյ էլ շորերը վարակեցին նոյն ընտանիքի և երկրորդ մանուկին։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՑԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 21 դեկտեմբերի։ Լօրդ և լէդի Չերչիլ Պետերբուրգից գնացին Մոսկվա։

ԲԵՐԼԻՆ, 21 դեկտեմբերի։ Կեղծ դոկումէնտների հրապարակ հանելու առիթով, իշխան Բիսմարկի օրգան «Հիւսիսային գերմանական ընդհանուր լրագիրը» այդ հրատարակումը համարում է իբրև ամենանշանաւոր փաստ և իբրև ապացոյց ռուսաց Կայսրի ուղղամտութեան։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 22 դեկտեմբերի։ Տամբովի փոխնահանգապետ Բուլիգին նշանակված է Կալուգայի նահանգապետի պաշտօնակատար։ «Journal de St. Petersbourg» լրագիրը ասում է. «Կեղծ նամակների հրատարակութիւնը վերջապէս լոյս սփռեց այն միջնադէպքի վրա, որը յուզել է Եւրոպայում հասարակական կարծիքը։ Այդ բանի համար ուրախանալ միայն կարելի է։ Ճշմարտութիւնը ամենալաւ միջոցն է զանազան տարաձայնութիւնները ոչնչացնելու համար, որոնք առաջ են գալիս կասկածանքների և անորոշ դրութեան պատճառով։ Միջնադէպը պարզված է և ամբաստանողների ձեռքում, որոնք ձգտում են խախտել միջազգային յարաբերութիւնները, ամբաստանելու համար միջոցներից մին պակասել է։ Ինչ և իցէ չէ կարելի չը գովել այն ուղղամտութիւնը, որով առաջն առնվեցաւ յիշեալ թերահաւատութիւնների սերմանելուն, և այն աղնութիւնը, որով ջանք արեցին պարզել այդ տարաձայնութիւնները։»

ԲԵՐԼԻՆ, 22 դեկտեմբերի։ Գօթայի ալմանախի մէջ պրինց Ֆերդինանդ Կոբուրգի անունը մտցնելու առիթով, իբրև Բոլգարիայի իշխանի, և այն էլ արքայական բարձրութեան տիտղոսով, «Պետական համբաւաբերը» յայտարարում է, որ, նախ՝ Բերլինի զաշնագրի հիման վրա, Կոբուրգի պրինցը Բոլգարիայի իշխան չէ ընդունվում, և երկրորդ՝ նա իրաւունք չունի կրելու վերոյիշեալ տիտղոսը, ոչ իբրև պրինց և ոչ էլ իբրև Բոլգարիայի իշխան, որին, սահմանադրութեան զօրութեամբ, յատկացված է միայն պայծառափայլութեան տիտղոս։

ՀՌՈՄ, 22 դեկտեմբերի։ Կիրակի օր, պապը՝ իր օծման յիսնամեակի առիթով, պատարագ մատուցեց ս. Պետրոսի տաճառում և օրհնեց ժողովրդին։

ԲԵԼԳՐԱԴ, 22 դեկտեմբերի։ Նոր մինիստրութիւնը ներկայացաւ սկուպշչինային. հնթադրում են, որ նրա գոյութիւնը երկարատև չի լինի։ Սկուպշչինան քուէարկեց քսան միլիոնի փոխառութիւնը և ցրվեցաւ մինչև յունվարի 17-ը։

ՎԻԷՆՆԱ, 22 դեկտեմբերի։ Այստեղ իրերի դրութիւնը լաւացած են համարում, և սպասում են, որ այդ մասին շուտով կիսապաշտօնական կերպով կը յայտարարվի։

ԲՈՒԻԹԱՐԷՍՏ, 22 դեկտեմբերի։ Կիսապաշտօնական «Լաոյլէ Ռումանիէ» լրագիրը հերքում է այն լուրերը, որ իբրև թէ Ռումինիայի և Աւստրիայի մէջ պաշտպանողական և յարձակողական դաշն է կապված։

ՎԻԷՆՆԱ, 22 դեկտեմբերի։ Կիսապաշտօնական «Fremdenblatt» լրագիրը, քննելով Տիսայի ճառը, յայտնում է, որ Աւստրիան երբէք առաջ չի բերի պատերազմ, նա ցանկանում է հաստատ խաղաղութիւն, նա ցանկանում է անձեռնմխելի պահել պետութեան իրաւունքները և շահերը։ Պաշտօնական շրջաններում տիրապետում է միանդամայն խաղաղասիրական տրամադրութիւն։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. 23 դեկտեմբերի։ Բարձրագոյն հրամայված է Միխայլովեան ամրութիւնները բարձումում անուանել Միխայլովեան ամրոց։ Տուրկէստանի շրջանի զինուորական նահանգապետ Պրօցկնկօ արձակված է պաշտօնից և թողնվում է ընդհանուր շտաբի պահեստի մէջ։ 1888-թիւ յունվարի 1-ից նոր կանոններ են մտցնվում օֆիցերներին լրացուցիչ ռօճիկ տալու համար։ 1887 թիւ 4% փոխառութեան փոխատուութիւնները օրլիգացիաներով, յունիսի 30-ից ոչ ուշ ժամանակամիջոցով, կը տրվեն պետական բանկից տարեկան 5%-ականներից։ Երէկ Պետերբուրգ հասաւ չինաց նոր դեսպան Զուն Ցզիւն։ «С. Петерб. Вѣд.» լրագիրը հաղորդում է, թէ վճռված է եկող տարի նահանգական շատ դատարաններում մեծացնել անդամների թիւը։ Լսվում է, որ եկող տարի արտասահմանեան կօսմէտիական առարկաների վրա մաքսահարկը կաւելանայ։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

Դեկտեմբերի 21-ին

Ռուսաց 1 ռուբլ Լօնդօնի վրա արժէ		20	պէնս.	
— — Համբուրգի վրա	—	177½	պֆ.	
— Փարիզի վրա	—	221½	սան.	
Ոսկի — արժէ	— . .	9	›	15 կ.
Մաքսային կուպօններ	— . .	182	›	¾ ›
Արծաթ — —	— . . .	1	›	33 ›
Բօրսային դիսկօնտներ	— . .	5⅞	›	7% ›
Պետակ. բանկ. 5% տոմս 1-ին շրջանի		99	›	75 ›
— — — — 2-րդ	—	97	›	87 ›

— — — — 3-րդ —	97	75	
— — — — 4-րդ —	97	75	
— — — — 5-րդ —	97	75	
Նոր 4% փոխառութիւն	81	87	
Արևելեան 5% փոխառութ. 1-ին շրջ.	97	75	
— — 2-րդ —	97	12	
— — 3-րդ —	97	25	
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	275	50	
— երկրորդ —	248	50	
5½% բէնտա	103	—	
Ոսկեայ բէնտա.	194	50	
Եօթերորդ կոնսոլիդած փոխառութիւն.	163	50	
Նոր երկաթուղային բէնտա . . .	97	87	
5% գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդ. ընկ.	165	—	
Գրաւ. թղ. Ազն. բանկի . . .	97	—	
5½% գրաւական թղթեր խերսօնի կալուած բանկի.	98	50	
6% գրաւակ. թղ. խարկովի կալ. բան.	101	75	
— — Պոլտավայի— —	101	12	
— —Պետ.Ցուլսկ.— —	101	50	
— — Կիևի — —	101	75	
— — Մոսկվայի — —	101	50	
— — Բեսարաբ. Ցավր.—	101	25	
— — Նիժ. Սամար. —	101	25	
— — Վիլնայի —	101	—	
— — Թիֆլիսի—27 և 43 տ. —	—	—	
— —Քութայիսի-18 և 43 տ. —	—	—	
Վոլժսկո-Կամսկի բանկի ակցիաները	720	50	
Ռուսաց երկաթուղիների գլխաւ. ընկ.	268	50	
Ռիբինսկ-Վոլգոսի ընկ.	86	25	
Ս. Պետերբուրգի քաղաքային օբլիգացիաներ.	93	50	
Մոսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ .	93	37	
Օդեսայի — — .	93	37	
Թիֆլիսի քաղաք. կրեդ. ընկ. օբլ. .	—	—	

Ս. Պետերբուրգի բորսայի տրամադրութիւնը ամուր է։

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ЗУБНЫЯ СРЕДСТВА А. ШТЕХЕРЪ
ПОДОЛЬСКІЯ ЗУБНЫЯ КАПЛИ КОРОБКА 50 и 80 К.
ГИГІЕНИЧЕСКІЙ КОКАИНОВЫЙ ЗУБНОЙ ЭЛИКСИРЪ БОЛЬШ. ФЛАКОНЪ 80 К.
ГИГІЕНИЧЕСКІЙ ЗУБН. ПОРОШОКЪ КОРОБКА 30 К.
СКЛАДЪ ВО ВСѢХЪ АПТЕКАХЪ И АПТЕК. МАГАЗ.

ՊՐՈՎԻԶՈՐ Ա. ՇՏԷԽԷՐԻ ՄԻԶՈՑՆԵՐԸ
ԱՏԱՄՆԵՐԻ ՑԱՒԻ ԵՒ ՓՁԱՆԱԼՈՒ ԴԷՄ

ՊՈԴՈԼԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱԴԵՂ. ԿԱԹԻԼՆԵՐ 80 ԿՕՊ.
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՈԿԱՅԻՆԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱՑԻՆ ԷԼԻԿՍԻՐ 80 ԿՕՊ.
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԱՏԱՄՆԱՑԻՆ ՓՈՇԻ 30 ԿՕՊ.

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏ. ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ Կովկասեան դեղավաճառատան, և պ. պ. Շահպարոնեանցի, Մակկերի, Սէհչիկովկու և Գամբրովի դեղատներում։ ԲԱԳՈՒԻ ՄԷՋ՝ Բէկկերի մօտ, ՔՈՒԹԱՅԻՍՈՒՄ՝ Կոլչէվի մօտ, ՍՏԱՎՐՈՊՈԼՈՒՄ Բրօխնօցկու մօտ և ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐՈՒՄ։ (Հ.)

Լ. Բ. ԽԻԴԻԿԵԼԻ
ԼՐԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԸ
(Գոլովինսկի պրոսպէկտի վրա, Ալէքսանդրեան այգու մօտ) ընդունում է ստորագրութիւն 1888 թվին հրատարակվելի բոլոր պարբերական հրատարակութիւնների համար, խմբագրական գներով։ 15—15

ՎԷՌՆԻՃԻ, ԶՄՈՒՌՈՒ ԵՒ ՓԱՅԼԱՆԵՐԿԻ
ԿՈՎԿԱՍԻ ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ
Սրանով պատիւ ունի յայտնելու պ.պ. առևտրականներին և վէռնիճի (լակի), զմուռի և փայլաներկի (պոլիտուրա) գործածողներին, որ ունի յիշեալ ապրանքների բոլոր տեսակները, որոնք յետ չեն մնում միւս գործարաններից, ինչպէս իրանց մատչելի գնով, այնպէս էլ իրանց լաւ յատկութեամբ։ Պատուէրները ընդունվում և կատարվում են անմիջապէս։
ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԴԱՐՍԵԼԸ ԵՒ ԿԱՊԵԼԸ ԿԱՏԱՐՎՈՒՄ Է ԱՄԵՆԱՑՆ ԽՆԱՄՔՈՎ։ ԳՈՐԾԱՐԱՆԱՊԵՏԻ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔՈՑ։ Մանրամասն պայմանները նշանակված են պրէյս-կուրանտի մէջ, որը տրվում և ուղարկվում է ձրիաբար։ Օտարաքաղաքացիների պահանջները կատարվում են ամենայն ճշդութեամբ և անյապաղ։ Գործարանը և պահեստը գտնվում են Ելիզավետինսկի փողոցի վրա, տուն Զիլթախեանի, № 25։
Հասցէն. Тифлисъ, Самуилу Леонтьевичу Ходорскому.
3—20 (Շ)

Hotel Nemecki Edmunda Dziechcinskiego, Warszava, Ulica Dluga, № 31.
(Нѣмецкая гостинница Эдмунда Дзехцинскаго, въ Варшавѣ, Долгая улица, № 31).
Պ. Էդմունդ Դզեխցինսկու «ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԻՒՐԱՆՈՑԸ» Վարշավայում, գտնվում է քաղաքի կենտրոնում, գլխաւոր կառավարչական ատեանների, թատրոնների և առևտրական կենտրոնական տեղերի մօտ։
90 սենեակներ, 30 կոպէկից մինչև 3 բուբլի օրական գնով։ Բէստորան և քաղցրեղէնների խանութ։ Ճաշը 30 կոպէկից մինչև 1 բուբլի։ Կառքեր և դիլիժանսներ դէպի բոլոր երկաթուղիները։ Կառքերի վարձը շատ էժան։
Գրադարան և օտար լրագիրներ՝ ձրիապէս հիւրերի համար։ «ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԻՒՐԱՆՈՑԸ», որ յատկացված է բազմաթիւ հիւրերով Թիֆլիսից և նրա շրջականներից, ստանում է այդ հիւրերի համար հայոց «ՄՇԱԿ» լրագիրը։
(Հ)

ОТКРЫТА ПОДПИСКА
На грузинскую ежедневную литературно-политическую газету
„ИВЕРІЯ“
Газета будетъ выходить ежедневно, кромѣ дней, непосредственно слѣдующихъ за воскресными и праздничными днями.
Подписная цѣна газеты съ доставкой и пересылкой:

на 12 мѣсяцевъ.....	10 р. — к.	на 6 мѣсяцевъ.....	6 р. — к.
» 11 »	9 » 50 »	» 5 »	5 » 25 »
» 10 »	8 » 75 »	» 4 »	4 » 75 »
» 9 »	8 » — »	» 3 »	3 » 50 »
» 8 »	7 » 25 »	» 2 »	2 » 75 »
» 7 »	6 » 50 »	» 1 »	1 » 50 »

За границу на годъ 17 руб., на полгода 9 руб. 50 коп.
За перемѣну адресовъ уплачивается: иногородпаго на иногородный—40 коп., городскаго на иногородный—1 руб. Подписка принимается не иначе какъ съ перваго числа каждаго мѣсяца. Подписка и объявленія принимаются въ Тифлисѣ, въ помѣщеніи редакціи на Ново-Вебутовской улицѣ въ домѣ Зубалова № 9, въ Кутаисѣ—въ книжномъ магазинѣ бр. Чиладзе; въ Батумѣ—у М. Натадзе. Иногородные обращаются съ требованіями: Тифлисъ. Въ редакцію газеты «ИВЕРІЯ»
Редакторъ-издатель князъ Илья Чавчавадзе. 2—3

EXPORTATION-IMPORTATION
CONSTANTIN P. CHÉHIANTZ
MILAN (ITALIE)
Կոնստանտին Պ. ՇԽԵԱՆՑԻ առևտրական գրասենեակը լինելով ՄԻԼԱՆ, և ունենալով ուղղակի յարաբերութիւններ Իտալիայի, Շվէյցարիայի և Ֆրանսիայի ֆաբրիկանների հետ, կընդունի յանձնարարութեամբ ապրանքներ ծախելու համար հետևեալները՝ մետաքս, բոժոժ, մետաքսի և բոժոժի մնացորդք, բուրդ, բամբակ, ցորենեղէն, նաւթ և ընդհանրապէս Կովկասեան միւս ամեն տեսակ ապրանքները, որոնք ծախվում են Եւրոպայում։ Ցանձնարարութեամբ կընդունի դարձեալ առնել Եւրոպայի ամեն տեսակ ապրանքներ Կովկասի համար։ Ամբողջ ապրանքները ստանալուց ածան և ձեռնտու պայմաններով փող կը տայ ի հաշիւ. մանրամասն տեղեկութեանց համար գրել այս հասցէով. Monsieur Constantin P. Chéhiantz, № 18, Via Lauro, Milan, (Italie МИЛАНЪ (Италія).

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

„ԱՐԱՐԱՏ“
ԱՄՍԱԳԻՐ ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ
Տարեկան բաժանորդագինը՝ Ռուսաստանում 4 ր., Թիւրքիայում, Պարսկաստանում և Եւրոպայում 5 ր., Հնդկաստանում և Եգիպտոսում 6 ր։
Հասցէն, Эчміадзинъ, типогр. комитетъ. (Ս. Էջմիածին, Տպարանական ժողով)։
1—2

COMPAGNIE DES MESSAGERIES MARITIMES
PAQUEBOTS-POSTE FRANÇAIS.
ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
(ՄԵՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ)
Կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ
Ուրբաթ, 1/13 յունվարի, ԲԱԹՈՒՄԻՑ դուրս կը գնայ շոգենաւ LA SEYNE (ԼԱ ՍԷՅՆ) նաւապետ LUGAN (ԼՈՒԳԱՆ) մտնելով կ. Պոլիս, Զմիռնիա և Սիրա։
Ագենտները՝ ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ պ. Գ. ԷՍՍԷՆԺԷՐ, իսկ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ԳԷՈՐԳ ՀԵՋՈՒԲԵԱՆ ՀԵՋՈՒԲԵԱՆՑ։
1—3

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET COM.
ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.
Կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ.
Չորեքշաբթի, յունվարի 7-ին, ԱՆԱՏՕԼԻԱ (ANATOLIE) շոգենաւը, նաւապետ ԲՕՇԵԼ (BOSCHEL) դուրս կը գնայ Բաթումից դէպի Տրապիզոն, Օրդու, Սամսոն, կ. Պոլիս և Մարսէյլ։ Տեղեկութիւնների մասին պէտք է դիմել ընկերութեան գործակալներին. Բաթումում պ. Գարանիօնին և Թիֆլիսում պ. Բէնօին, Նախկին Արծրունի գալերէում, № 103.
1—4

СЕЗОНЪ САРПИНОКЪ 1888 ГОДА.
Съ 15 декабря 1887 года поступитъ въ продажу сарпинка саратовская, ручнаго ткачества, собственной выработки.
Продажа штуками и аршинами. Пересылка во всѣ города Россійской Имперіи и за-границу.
ОБРАЗЦЫ НОВѢЙШИХЪ РИСУНКОВЪ
съ цѣнами и условіями пересылки будутъ высылаться 1 декабря одни и тѣ же въ двухъ видахъ: въ альбомѣ за 35 к. и въ конвертѣ за 21 к. почтовыми марками.
Адресъ: Саратовъ, «Товариществу промышленниковъ сарпинскихъ издѣлій».
(10 և 30 ք.)

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА ЖУРНАЛЪ ПОПУЛЯРНОЙ МЕДИЦИНЫ И ГИГІЕНЫ
„МЕДИЦИНСКАЯ БЕСѢДА“
„Медицинская Бесѣда“ имѣетъ цѣлью знакомить общество черезъ посредство общедоступныхъ (популярныхъ) статей съ современнымъ направленіемъ врачебной науки и съ желательною постановкою врачебнаго дѣла. Земскіе санитарно-медицинскіе вопросы, статьи по общественной и частной гигіенѣ, популярныя статьи по различнымъ отраслямъ врачебной науки, школьная гигіена, аптечное дѣло, статьи по различнымъ отраслямъ естествознанія, врачебныя замѣтки и хроника, библіографія, историческія свѣдѣнія и замѣтки—*вотъ основная часть программы журнала.* „Медицинская Бесѣда“, имѣя разносторонную, обширную программу, будетъ служить, какъ и въ прошедшемъ году, *въ одинаковой степени интересамъ врачей и публики.* Журналъ выходитъ два раза въ мѣсяцъ. Цѣна за годъ съ пересылкой 4 р. 50 к., за полъ года—3 р. *Подписка* на 1888 годъ *принимается въ г. Воронежѣ, въ конторѣ редакціи.*
Редакторъ—издатель А. Х. Сабининъ

ВЫСОЧАЙШЕ Утвержденное Кавказское Товарищество торговли аптекарскими товарами въ Тифлисѣ (Графская ул., домъ бывш. Шабурова).
ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԴԵՂԱՏԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ԵՒ ԲԱԳՈՒԻ ՄԷՋ։
ՀԱՆՔԱՅԻՆ ԶՐԵՐ, Կովկասեան և արտասահմանեան, այս գարնանը չիչերի մէջ նոր ածված-
ՑԵՑԻՑ ԵՒ ՄԻԶԱՏՆԵՐԻՑ ՊԱՀՊԱՆՈՂ ՄԻԶՈՑՆԵՐ, Նաւթալին, քսմֆօրա, ցեց ոչնչացնող հեղուկ, Պարսկական և Դալմաթիայի փոշի, և Բուրէլի անթեմ կոչված բոյսը։
ՕԴԸ ՄԱՔՐԵԼՈՒ ՄԻԶՈՑՆԵՐ պրոֆէսոր ԿԻՏՏԱՐԱՅԻ, կարբոլայրած փոշի երկաթի արճասպով, որպէս ամենալաւ միջոց անմաքրութեան տեղերը խտակելու համար, կարբոլեան թթուտ, մաքրված և չը մաքրված տեսակից, խլորային կիր, ծծումբ, երկաթի արճասպ և Մարգանեցի կրկնաթթուտ։
78—100 (Հ.)

Дозволено цензурою, Тифлисъ 23 декабря 1887 г. Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовская ул. д. каз.